

Oponentský posudek

k práci Bc. Olgy ŠIKOVÉ

„Ohlasy českého sedláka Františka Jana Vaváka na význačné politické změny a události z pohledu Paměti se zřetelem na dobu panování císařovny Marie Terezie“

Diplomandka si za cíl své práce položila vysledovat dobovou reflexi poslední dekády panování Marie Terezie od Františka Jana Vaváka, a to především pro oblast náboženskou a sociální. Základní pramen představují Vavákovy Paměti, zejména jejich první díl pro roky 1770 až 1780, vydaný Jindřichem Skopcem v Praze roku 1907. Studentka tak navazuje na obhájenou bakalářskou práci, v níž analyzovala Vavákovy Paměti pro josefinské období.

Hned v úvodu nutno konstatovat, že se vzhledem k charakteru pramenů jedná o vhodně stanovený úkol, který se diplomandce podařilo splnit a práci je proto možné připustit k obhajobě. K ní navrhuji následující problematické body:

1. Předně struktura a s tím související rozsah práce. Ačkoliv je pro diplomovou práci doporučen rozsah cca 80-ti normostran, autorka tento rámec dalece přesáhla (práce čítá 300 stran hustého textu), a to ne k dobru prováděného výzkumu. Za jádro své práce diplomandka považuje „významné tereziánské církevní zásahy a nevolnické povstání a jeho důsledky“ (s. 250). Přesto se ke stěžejním kapitolám dostává až na straně 165. Bezmála 100 stran (99) zabírá úvod, který je kompilací asi tří příruček o historických metodách (bez valného vztahu k metodám užívaným v obhajované diplomové práci) a výpisky z studie Rolník v evropské tradiční kultuře od Josefa a Lydie Petráňových! Strany 106 až 165 vyplňuje povšechná charakteristika XVIII. století, která – podle mého soudu – se zkoumanou tematikou náboženských reforem a nevolnických bouří souvisí (pokud vůbec, pak) jen okrajově (např. úvahy nad obsahem pojmu osvícenství v Evropě.)
2. Vytčeným kvantitativním nárůstem je snad možné vysvětlit, proč autorka v tzv. Závěru znovu tematizuje na mnoha stranách z velké části i týmiž slovy to, co již bylo zmiňováno o několik desítek stran předtím. Např. na str. 250 začíná devatenáctistránková analýza Vavákových náboženských reflexí, která byla ve 26-ti stranách vyložena od s. 166, totéž se týká i Vavákova stanoviska k nevolnickým nepokojům (26 stran od s. 268 víceméně shrnuje to, co obsahuje 42 stran od s. 191). Na druhou stranu je evidentní, že v tzv. závěrečné analýze autorka opouští kompilační způsob práce a chápe se Vavákova svědectví již s jistou dávkou nadhledu. Snad mohly být právě tyto pasáže vlastním jádrem práce namísto mnoha stran předchozích!
3. V seznamu literatury snad poněkud překvapí absence cizojazyčných titulů (kromě dvou prací o historiografických metodách – Schulzeho studie o tzv. Ego-dokumentech a Ginzburgova článku o mikrohistorii). Snad by právě pohled na německy, ale i francouzsky či anglicky psanou literaturu mohl pomoci interpretovat některé Vavákovy postoje a vyvarovat se tak na antropologickou práci leckdy až překvapivě velkých paušalizací (srov. přehršle tvrzení Vavákova nadšeného a přesvědčeného (s. 268), zbožného (s. 165, 250, 269, 294), bohabojného (s. 250) a

věrného (s. 186, 244, 294) katolicismu; uchopení doby panování Marie Terezie coby „přechodové fáze mezi dvěma společenskými epochami: přežilým světem feudalismu a ohlašujícím (se) kapitalismem“ (s. 104)

4. Snad se autorce vymstila skutečně velmi úzká práce se sekundární literaturou, která dává vzniknout dojmu nedostatečného odstupu a zhodnocení přístupu uvedených historiků. Mnohde se skutečně jedná o mnohastránkové kompilace z jedné knihy (např. Iggersovo Dějepisectví ve 20. století na str. 41 až 48 – bez jediného přerušení, nebo rolník, sedlák a měšťan Petraňových na rekordních dvaceti stranách).
5. Až příliš těsná vazba na primární i sekundární literaturu svedla mnohde studentku vedle přejímání stylu autorů i k neuvádění dokonce několikavětných citací (např. Tapiého charakteristika náboženského života v Rakousku na str. 250 a následujících), což dává vzhledem k opravdu rozličným východiskům studovaných autorů vzniknout silné myšlenkové nesevřenosti celé práce. Text tak obsahuje mnohá tvrzení, která jsou přinejmenším problematická a stála by za bližší výzkum (např. označení lidu v Čechách poslední třetiny XVIII. století jako obrozenského (s. 131), označení české společnosti této doby jako osvícenské (tamtéž), zmíněné charakteristiky barokní zbožnosti, postulovaný „konzervativní“ postoj Vaváka k selským nepokojům (s. 241) či „sobecká obilní spekulace velkostatkářů“ (s. 277). To vše zvláště inspiruje-li se autorka – podle vlastních slov – mikrohistorickým přístupem (s. 45)
6. Je skutečně adekvátní charakterizovat Vavákovu zbožnost účastí na zakládání chlebského kostela (i jiných církevních staveb v okolí) (s. 251, 267)? Nevyplývala tato jeho aktivita spíše s jeho postavení rychtáře?
7. Zajímavý by bylo seznámit se s autorčím pojetím člověka ve vztahu k dobové kulturní atmosféře. Je obhajitelné vysvětlit Vavákovy negativní soudy o nekatolických atmosférou „pozdního katolického baroka“? Co se skrývá za tímto temným pojmem? („Avšak u člověka, který byl vychován v atmosféře pozdního katolického baroka a navíc v ovzduší, které nepřálo nekatolickému obyvatelstvu, by tomu nebylo jinak.“ – zřejmě *tomu nemohlo být jinak*. s. 294)
8. Charakterizujeme-li Vaváka jako „houževnatého a pilného hospodáře“ (s. 294), na základě jakých výpovědí tak činíme? Jak by se ve svých Pamětech jevil líný hospodář?

Pro množství postřehů, ale i stanovisek autorů traktované sekundární literatury zůstaly nepovšimnuty mnohé nuance, které by stály za hlubší analýzu. Taková práce by pak byla skutečně přínosem. Škoda, že autorka dala přednost kvantitě nad kvalitou.

Práce je jinak po formální stránce v pořádku – snad jen poněkud konfúzní spojení Závěru a analytické části, zatímco skutečný závěr – odlišený jen tučným vytištěním – přichází na s. 294.

Navrhuji hodnocení 9 bodů, tedy dobře.

V Praze 14.IX.2006

Mgr. Jaroslav Lorman